

50X1-HUM

FORM NO. 51-61
MAY 1949
INTELFORM 5

CLASSIFICATION **CONFIDENTIAL**
SECURITY INFORMATION
CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY
INFORMATION REPORT

REPORT

CD NO.

COUNTRY Czechoslovakia

DATE DISTR. 29 August 1952

SUBJECT Economic Magazine Articles

NO. OF PAGES 1 50X1-HUM

PLACE ACQUIRED

NO. OF ENCLS. (LISTED BELOW) 3

DATE OF INFO ACQUIRED

SUPPLEMENT TO REPORT NO.

[Redacted]

THIS DOCUMENT CONTAINS INFORMATION AFFECTING THE NATIONAL DEFENSE OF THE UNITED STATES WITHIN THE MEANING OF THE ESPIONAGE ACT 50 U. S. C. 31 AND 32 AS AMENDED. ITS TRANSMISSION OR THE REVELATION OF ITS CONTENTS IN ANY MANNER TO AN UNAUTHORIZED PERSON IS PROHIBITED BY LAW. REPRODUCTION OF THIS FORM IS PROHIBITED.

THIS IS UNEVALUATED INFORMATION

50X1-HUM

[Redacted]

- A. "For the New Agricultural Economy", by Prokop Domorazek, March 1952 (10 pages).
- B. "The Principles of Agricultural Insurance", by Vaclav Dezny, March 1952 (8 pages).
- C. "Economic Budget (CHOZRASCOT) and Fight for Economy of Production", by J. Reznicek, May 1952 (12 pages).

50X1-HUM

[Redacted]

CLASSIFICATION **CONFIDENTIAL**

STATE	NAVY	NSRB	DISTRIBUTION						
ARMY	AIR	ORR	☒						

THIS IS AN ENCLOSURE TO
DO NOT DETACH

CONFIDENTIAL

EDITOR'S COMMENT

: The article "For the new agricultural economy" has been published in the review "Za socialistické zemědělství /For the socialist agriculture/" which was issued in Prague in March 1952. The author, Ing.Dr.Prokep Domorázek, as Secretary General of the Czechoslovak Agriculture Academy /Praha 12, Slezská 7/ is specialized in agricultural economy. In his article he rejects the private agricultural liberal economy, the representative of which on the Czechoslovak Colleges was Professor Brdlik, and he demands that the new agricultural economy be built entirely on the marxist base. He tries to define this new economy and he marks out its future theoretical and practical tasks.

CONFIDENTIAL

50X1-HUM

Za novou zemědělskou ekonomiku

ПРОКОП ДОМОРАЗЕН

За новой сельскохозяйственной экономикой.

Zemědělská věda všech oborů neměla za kapitalismu možnost svobodného rozvoje. Vědní obory, zabývající se výrobou samou, byly pod vlivem nesprávných biologických teorií a pod tlakem politických vlivů, nemajících zájmu o stálé a všeobecné zvyšování produkce. Vždyť jediným zájmem buržoasních politiků v zemědělství i výrobců samých byla nejvyšší cena zemědělských výrobků! Lenin ve své významné práci „O zákonech rozvoje kapitalismu v zemědělství“*) jasně ukázal, jak i malý rolník, ať chce nebo nechce, stává se za kapitalismu výrobcem zboží, a proto se jeho zájem upíná k cenám výrobků. Tím spíše se tam ovšem upínal všecken zájem velkostatkáře, který měl tehdy politickou moc v rukou; neměl proto zájem o všeobecné zvyšování výroby, ale spíše o její „regulaci“, to jest o udržování umělého nedostatku na trzích; ten jedině byl zárukou udržení vysoké ceny, a tím vysokého zisku pro toho jedince, který sám měl dostatek zboží na prodej. Vždyť známe i rozsáhlé mezinárodní dohody o snižování výroby, známe z Ameriky opatření k „podpoře“ farmářů, kterým se platilo za neobdělávání půdy, známe ničení přebytečného zboží (zatím co miliony lidí hladověly), též na př. náš smutně proslulý obilní monopol, atd. Vědec, který by za této situace byl přišel s receptem, jak všeobecně zvýšit výrobu, byl nejhorším

*) Lenin: Novyje dannyje o zakonach razvitiija kapitalizma, str. 82 (22. díl spisů, rusky, 1948).

škůdcem pro vládnoucí společenskou třídu a musel se proto stát předmětem jejího zájmu, ať už se tento zájem projevil pokusy o korupci nebo osobním útlakem.

50X1-HUM

Je pochopitelné, že v této době i zemědělská ekonomika, která měla, jako součást věd společenských, vždy nejbliže k politickým ideím, (i když se to tehdy otevřeně nekonstatovalo), musela přísluhovat zvláště výrazně kapitalistické společnosti. Vzpomeňme jen na př., jaký boj svedl představitel této zemědělské ekonomiky v kapitalistickém Československu, profesor Brdlík, s odvážlivci, kteří si troufali poukázat na nedostatečnou intenzitu naší zemědělské výroby! Jeho vývody jsou obecně známy; odvážlivcům — i když věc naprosto neviděli správně s hlediska marxistické ekonomiky — nemohlo být dopřáno vítězství, i když bylo všem jasno, že Brdlík hájí nesmyslné stanovisko. Úkolem zemědělské správy tehdy bylo dokazovat úzké hranice možné výrobnosti v zemědělství, vyhrožovat nebezpečím zvyšování produkce, obluzovat malé rolníky pod heslem „venkov jedna rodina“ a zejména bojovat proti každé myšlence o nesmyslnosti malovýroby v zemědělství. Tato práce měla ovšem s vědou málo společného. Správovédné práce se prováděly většinou tak, aby vyšel výsledek, který byl předem žádán a určen. Vyšlo-li přece něco jiného, neobjevilo se to nikdy na světlo denním. „Vědecké“ byly jen formy, kterými se „důkazy“ prováděly; Brdlík v okruhu svých žáků mluvil neomalene o „vědecké výzdobě“ prací, které ukládal. Není vinou vědeckých metod práce, že jich lze tak snadno zneužít, jako není vinou atomové energie, že je jí možno používat ve vražedných bombách.

Tato stará správověda byla i tam, kde se její služebníci pokoušeli pracovat poctivě, svými formami zaměřena nesprávně a zcela jinak, než musí být zaměřena zemědělská ekonomika, která má pomáhat na naší cestě k socialismu. To je však skutečnost, kterou si mnozí dosud neuvědomili, i když zavrhl kapitalistickou ideologickou veteš — nebo se domnívají, že tak učinili. Nahradíme-li slovo „kapitál“ slovem „fond“, nevytvořili jsme ještě marxistickou zemědělskou ekonomiku. Je proto třeba podívat se věcem na kořen a začít budovat socialistickou zemědělskou ekonomiku od základů.

Stará správověda používala method statistické a statické práce, která ukazovala na minulost a hledala v ní „zákonitosti“. Z nich se snažila odvozovat závěry a rady, jak si mají počínat zemědělští podnikatelé, velkostatkáři a sedláci, aby dosáhli co nejvyšších zisků ve svých podnicích. Vysoká pozemková renta, co nejvyšší kapitalistický zisk, to byly jediné cíle, za kterými správověda šla. Vše, co snižovalo tento zisk nebo zpomalovalo jeho stoupání, bylo špatné a muselo být zamítáno. Byla to mentalita nechvalně známých nájemců velkostatků, kteří vymrskávali půdy a sbírali tak výsledky práce minulých generací, která se takto šířila jako „vědecký“ základ zemědělské výroby ze správovédných ústavů, vysokých i ostatních zemědělských škol. Její dědictví staví nás dnes před úkoly, vrátit zničeným půdám úrodnost, vytvořit nová plemena zvířat, zkrátka začínat skoro jako ve vykradeném krámě.

Výrobní odvětví zemědělských věd dostala nové základy vyvrácením bludných biologických teorií a praktickými důkazy o nevyčerpatelných možnostech lidské práce, jak je prokázali kolchozníci a pracovníci na sov-

50X1-HUM

50X1-HUM

chozech. Dnes už si nikdo netroufá veřejně hlásat všeobecnou platnost zákona o ubývajících výnosech půdy, neboť život sám a už i dobré výsledky praxe našich rolníků podaly dostatečný důkaz o jeho nesprávné formulaci. Otázka stálého zvyšování úrodnosti půd se stala základní otázkou zemědělské vědy stejně jako problém stálého zvyšování užitek-
vosti zvířat. Nové podmínky, dané porážkou kapitalismu u nás, položením základů k vybudování socialistické společnosti, jsou také novými podmínkami pro práci zemědělské vědy.

Je proto třeba, aby konečně i naše zemědělská ekonomika šla všeobecně po nových cestách. Ty se však ještě nejeví všem tak jasně, jako v ostatních disciplínách zemědělských věd, le když i zde můžeme již zaznamenat řadu prací, které přinesly vyjasnění mnohé závažné otázky.

Řekli jsme již, že socialistická frazeologie nestačí k vytvoření bezpečných základů nové vědy. Zde více než kdekoliv jinde musíme být dobrými žáky sovětských vědeckých pracovníků. „Dobrymi žáky“ znamená ovšem něco jiného, než být jen obratnými reproduktory. Protože na druhé straně *právě zde více než kdekoliv jinde musíme tvořit sami na základě přebohatého materiálu sovětského.* Máme-li tedy být dobrými žáky osvědčené školy sovětské ekonomiky, musíme se nejdřív postavit celou vahou na základy marxistické ekonomiky. To však neznamená jen citovat v každé větě Marxe a každý rozpor označovat za „dialektický“, jak tak často slýcháme, ale znamená to marxismus-leninismus neustále *studovat, pochopit* a pak v praxi aplikovat. Marxistická ekonomika nám dává jediný bezpečný základ rozboru společenských jevů a jediné správný návod, jak společenské jevy řídit a vést k nejvyššímu rozvoji výrobních sil, výroby, a tím i životní míry všech pracujících.

Nemůžeme se v krátkém článku zabývat tímto obsáhlým učením, kde každá stať je neopominutelnou součástí celkové soustavy. Chceme se jen dotknout těch míst, kde stará ideologie nejčastěji a nejnebezpečněji přežívá, aniž si toho jsou lidé vědomi. Takové málo znatelné omyly často vedou k nejhorším závěrům.

Marxistická ekonomika vychází z poznání *třídních* základů uspořádání společnosti. Ukazuje vznik a vývoj kapitálu jako historického jevu ve vývoji společnosti, objasňuje zákonitosti vykořisťování člověka člověkem. Její metoda je dialektická, její základ materialistický. Vychází z poznávaných skutečností a vykládá je jako následky příčin, vzniklých rozvojem produktivních sil společnosti. Zavrhuje proto všechny idealistické výklady, které byly základem také naší staré spravovědy. V zemědělské ekonomice vysvětluje starou záhadu pozemkové renty a zákonitosti vývoje kapitalismu v zemědělství.

Protože je třídní boj základním jevem dosavadní společnosti, je každý stavovský pohled — jakkoliv kamuflovaný — od základu falešný. Protože kapitál je výsledkem třídního uspořádání společnosti, je pomíjejícím zjevem tak jako forma třídního uspořádání, není absolutní věcí, ale projevem v té době platného řádu. Protože kapitálový zisk jedince je projevem utlačování člověka člověkem, jeví se jeho protisociální charakter na první pohled a nemůže být základní směrnicí pro organizaci socialistického závodu. Rozumíme-li pod slovem „výrobce“ toho, kdo skutečně

50X1-HUM

vyrábí a nikoliv kapitalistu, který kupuje cizí pracovní sílu (jako tomu bylo za kapitalismu), máme novou základnu k posuzování pracovního člověka i v každém zemědělském závodě. To jsou jen náznaky některé myšlenky, které si musíme stále znovu opakovat. Snad někdo namítne, že opakuji věci všeobecně známé. Víme-li o nich, neznamená to ještě, že nám všem přešly do krve, že samozřejmě a automaticky myslíme správně. Šsáli jsme, abych tak řekl, s mateřským mlékem idealistické a kapitalistické představy a není pro nás snadné naráz vymazat a zrušit zaběhané mozkové dráhy. Musíme proto stále kontrolovat a opravovat své myšlenkové pochody a stále si připomínat základní zásady, které nám umožní správně myslet a dělat správné závěry.

50X1-HUM

Byli jsme zvyklí vidět zemědělský závod jako *samoučelný izolovaný celek*, oddělený od světa a ostatní společnosti, na niž se připínal jen svými tržními vztahy. Toto pojetí, které tak pečlivě pěstovala stará správovéda, snadno se vloudí do našeho posuzování zemědělského závodu i v socialistické společnosti. A přece není nic tak od základu falešného, jako toto pojetí.

Smyslem práce socialistické (i k socialismu směřující) společnosti a všech jejích složek, t. j. organizačních jednotek i jednotlivých pracovních lidí, je *trvalé zvyšování životní úrovně všech pracovních*. Tento veliký celek, plný rozporů a přece jednotný, musí se nám stát jediným a hlavním cílem. To znamená, že ani zemědělský socialistický závod (ať už státní statek nebo JZD) nemůže vidět egoistické cíle jako hlavní kritérium své činnosti. Samozřejmě, úspěch celku je složen z dílčích úspěchů jeho částí. Z toho však plynou dva závěry: za prvé nemusí všechny části mít stejný osobní viditelný prospěch, a přece celek může jít kupředu a za druhé můžeme a musíme k docílení akce prospěšné celku vytvořit podmínky, aby uspokojovala i zájem složek. V plánovaném hospodářství mohou být závody, které musí pracovat s plánovanými ztrátami, třeba i proto, aby jiné podniky mohly pracovat lépe nebo lehčeji. Využíváme soutěží a prémiových systémů mzdových, abychom spojili co nejtěsněji osobní zájem se zájmem celku, atd. Musíme však mít stále před očima základní zásadu, že každý zemědělský závod je součástí celku, že je jediným kolečkem ve velikém stroji společenské výroby, že jeho vydělení jako samostatné jednotky je jen opatření organizační, které mu nikterak neubírá souvislost s celým zemědělstvím.

Ale neuvažovali bychom správně, kdybychom viděli zemědělský závod jen jako součást celé *zemědělské výroby* naší země. Toto celé velké výrobní odvětví je právě takovou *nedílnou součástí celého národního hospodářství*, jako zemědělský závod součástí zemědělské výroby. Uvažuje-li proto někdo o výhodnosti nějakého opatření „pro naše zemědělství“, propadá stavovskému myšlení, ztrácí pochopení pro celek a musí se dostat na nesprávnou cestu. A takových chyb jsme viděli mnoho. Celé národní hospodářství musíme vidět stále jako jedinou velikou společnou dílnu, v které společně vyrábíme blahobyť nebo nouzi podle toho, jak pracujeme. Chceme-li vyrábět blahobyť, musíme si být vědomi toho, jak všichni úzce souvisíme, a že jen tehdy půjdeme vpřed, budeme-li každé opatření posuzovat s hlediska celku.

273

50X1-HUM

Představa socialistického závodu — státního statku, JZD — musí vy-50X1-HUM
růstat z těchto základů. Pak také pochopíme jinak význam státního plánu
a jeho rozvedení na jednotlivé závody, pak také budeme hledat nutná
zlepšování podmínek tam, kde je toho třeba, především sami u sebe.

V mnohých JZD — ba i v mnohých státních statcích — se věci nejeví
zatím v tomto správném světle. Pokud jde o JZD, musíme pamatovat
na to, co označil prezident republiky ve svém známém projevu jako „první
krůčky“ k socialismu, t. j. že naši rolníci v JZD se teprve učí hledat
nový poměr k nové skutečnosti; nahradit všechny staré představy, za-
kotvené hluboce v myslích vlastníků výrobních prostředků, představami
novými, nahradit pocit soukromého vlastnictví pocitem stejného živého
zájmu o společný majetek a společnou práci, to je celá epocha vývoje.
Právě proto však tím významnější je správné chápání skutečných vztahů
a skutečných poměrů u těch, kteří mají po nových cestách vést, kteří
jen tenkrát mohou hledat správnou taktiku, budou-li mít zcela jasně
o podstatě věci. Ze cesta výchovy musí zde vést zvláště výrazně přes
osobní, soukromé zájmy, je snadno pochopitelné.

Připoměli jsme již, že hlavním cílem kapitalistické spravovědy bylo zvy-
šování čistého výnosu podnikatele. Hlavním cílem socialistické ekonomiky
musí být *zvýšování výroby*. Jejím úkolem už není najít cesty, kudy se,
třeba přes mrtvoly, dostane jedinec k osobnímu prospěchu, ale najít způ-
soby, jak se úkol, vysoká výroba, stane přitažlivým pro každého jedince.
To, co bylo cílem, *jediným cílem*, kapitalistického podniku, může být jen
pomůckou, prostředkem k dosažení nových cílů socialistického závodu.
Z toho je jasné, že socialistická ekonomika zemědělská musí *pomáhat*
organizovat závod tak, aby se v něm dosahovalo stále rostoucí a za da-
ných podmínek *maximální produktivity* práce, aby se odstraňovaly všech-
ny zbytečné ztráty na výrobku, aby se dokonale využilo každého výro-
bního prostředku. Musí pomáhat organizovat práci tak, aby přinášela
maximální prospěch celku a přitom *uspokojovala pracujícího člověka*.

My se ještě často setkáváme s obavami buď přímo vyslovovanými nebo
nedobrovolně prozrazovanými, s obavami z nadvýroby. S tím je ovšem
nutno resolutně se vyrovnat. Socialismus může být uskutečněn jen množ-
stvím výrobků; jen záplava zboží, socialistická hojnost, vytvoří před-
poklady pro uskutečnění komunismu. Bojíte se, že budeme mít příliš
mnoho chleba? Ale vždyť chceme, aby byl pro všechny stejně volně
k dispozici, jako voda ve studánce! Potřebujeme vagony a vagony textil-
ních surovin, průmyslových jiných surovin, mléka, nejkvalitnějších po-
travin. A sotva stačíme vyrábět nejnütnější základní potraviny. Někde
hluboko v našich myslích straší dosud zákon nabídky a poptávky, straší
obava z poklesu cen, a tím ze snižování životní úrovně výrobců. Jak často
se jen frázovitě opakují poučky o novém společenském řádu, aniž si lidé
uvědomují, že tento nový řád znamená skutečně *zcela nové vztahy mezi
lidmi*, že bourá od základu skutečně *všechno*, co jsme považovali za ne-
změnitelné, že nás nutí o každé maličkosti myslet v nových kategoriích.
Nový svět, který budujeme, je *světem pracujících lidí*, kteří vzali řízení
svých věcí do svých rukou a *nejsou již vydáni na milost náhodě*. Pro nás
ekonomy to znamená nové nesmírné úkoly, které nám stále budou pod
rukama narůstat, jak je budeme řešit; znamená to pružně a promyšleně

prizpůsobovat výrobní podmínky požadavkům výroby; krátce vytvořit ekonomiku *operativní*. Čím dříve se proto zbavíme představ, které dosud podbarvují naše úvahy, tím lépe pro nás i pro celek.

Kdybychom zde chtěli jen v hlavních rysech načrtnout nové úkoly zemědělské ekonomiky, mohli bychom je rozdělit asi na tyto hlavní úseky:

50X1-HUM

1. PRÁCE THEORETICKÁ

Ta souvisí nerozlučně a nejtěsněji s otázkami zemědělské politiky v lidové demokracii. Z hlavních otázek, které zde máme co nejdříve řešit, považují za nejdůležitější:

a) *otázky taktiky* přechodu naší vesnice k socialismu. Zde se můžeme bezpečně opřít o bohatou studnici teorie z díla klasiků marxismu-leninismu, zejména o práce Stalinovy. Přitom však právě zde máme vyřešit množství otázek, daných právě *odlišnou formou* přechodu k socialismu *cestou lidové demokracie*. Jsou to jak otázky formy, tak doby, tempa, method plánování a j.

b) *otázky forem socialistických závodů*, zejména jejich v dané situaci nejvýhodnější velikosti, společných zařízení pro více obcí, budoucího spojování JZD, forem ČSSS a STS.

c) *otázky perspektivy našeho zemědělství* vůbec, jeho výrobního zaměření s hlediska spolupráce s LDS a SSSR a dělby práce.

2. PRÁCE V ORGANISACI ZÁVODŮ

Zde musíme ještě více hledat *vlastní řešení*, i když bohaté zkušenosti SSSR musí být pro nás nejlepší školou. Je třeba připomenout, kolikrát na př. J. V. Stalin poukázal ve svém díle na nutnost *prizpůsobování se zvláštním podmínkám*, zejména v zemědělství, v každé oblasti SSSR. Naše podmínky se v mnohém liší velmi výrazně od podmínek Svazu — jen vezmeme hustotu obyvatelstva na venkově, způsob osídlení, konfiguraci terénu, pestrost geonomických podmínek, intenzitu živočišné výroby, JZD s malým počtem zemědělců z obce, JZD s nedostatkem lidí a dnes i s nevyjasněnými pracovními perspektivami. Musíme proto i organizační zásady budovat na *našich poměrech*. To platí stejně i pro ČSSS, jejichž výměra je jen zlomkem výměr sovchozů a kde otázka lidí je ještě palčivější, než v JZD. To platí stejně i pro naše STS, jejich nejúčelnější spolupráci s JZD; otázka kádrů, zejména odborně a politicky silných, je zde také ještě velmi naléhavá.

„Životní podmínky hospodářských zvířat vytvářejí lidé. Podle těchto životních podmínek zvířat (krmení, ustájení a ošetřování) mohou se zvířata vyvíjet lépe nebo hůře a dávat více nebo méně výrobků lepší nebo horší jakosti. Při změně životních podmínek zvířat, vhodné a účelné změně krmení i ustájení a při patřičném cvičení se nutně změni i výměna látek v těch či oněch částech těla zvířete, změni se stavba těla samého, a tím pak i dědičnost, přirozená vlastnost té které části živého těla.“

T. D. LYSENKO.

275

50X1-HUM

Zatím máme z ekonomické literatury k dispozici několik spíše popu-50X1-HUM
lárních překladů ze sovětské literatury a několik málo drobných prací
původních. A přece zde naléhavost požadavků našeho socialistického země-
dělského sektoru by měla vyburcovat k horlivé práci všechny naše eko-
nomy, aby se překládala základní díla z SSSR a aby hlavně v komplex-
ních skupinách začali pracovat na zásadních pracích původních.

3. EKONOMICKÝ PRŮZKUM

Při hledání nových cest nesmíme ovšem zanedbat ani *průzkum naší
měnící se vesnice*. Potřebujeme být podrobně informováni o průběhu
proměny, musíme zachovat historii vývoje jak pro vlastní potřebu v bu-
doucnosti, tak i jako příklad — dobrý i špatný — pro ostatní lidové
demokracie i pro ty, které teprve vzniknou. I tento průzkum však musí
jít *novými cestami* a zabírat i nové úseky, které kapitalistický výzkum
pomíjel jako nezájímavé. Je to ovšem na prvním místě otázka *člověka*
a jeho rozvoje, která nás dnes musí zajímat ze všeho nejvíce.

4. OTÁZKY METHOD KONTROLY

Kontrola výroby a ekonomiky hospodaření je jistě jednou ze základních
složek plánovaného hospodářství. *Nemáme dosud dobré účetnictví ani
pro JZD, ani pro ČSSS*. Kontrola není jen pro potěšení účetnických theo-
retiků, které potěší tím více, čím je složitější. Má také dalekosáhlý úkol
politický. Nemají-li členové JZD stálý, přesný a jasný obraz o hospodaření
svého závodu, těžko se naučí vidět v něm skutečně *svůj* závod. Naopak,
komplikované a nesrozumitelné účetnictví vede je bezpečně k představě,
že jsou zaměstnanci cizího podniku, z kterého, jak se říká, krev neteče.
Naši rolníci byli zvyklí věst „účetnictví“ ve starém kalendáři. Musíme
umět vyvolat jejich zájem o pořádek a bedlivou, nejpřesnější kontrolu;
jediná cesta je však v tom, *dát jim kontrolu, které do posledního pís-
mene porozumí*. Pak to bude jejich záležitostí, pak takoveto účetnictví
bude podporovat *rozvíti jejich osobního vztahu k hospodaření JZD*. Zde
tedy máme ještě tolik práce a ztratili jsme již tolik času, že každá další
ztracená hodina je neodpustitelnou chybou.

5. VÝCHOVA EKONOMICKÝCH KÁDRŮ

Musíme vychovávat a zdokonalovat vedoucí JZD, ČSSS, STS. Musíme
ale na prvním místě vychovávat nové vychovatele těchto nových kádrů.

Máme zde tedy dva veliké úkoly: *v kursech a krátkodobých školeních*
vychovávat praktické ekonomické pracovníky a *na vysokých školách*
nové učitele a nové vedoucí kádry. Zatím nemáme ani opravdu novou
osnovu pro školy, ani učebnice, ani učební archy. Učitelé spravovedy
nemají vůbec iniciativu a čekají na vedení. I zde je každá hodina drahá
a je už opravdu nejvyšší čas ustavit kolektivy, které zvládnou přednostně
před ostatní prací naléhavé úkoly, které doba dává.

Tím zdaleka není vyčerpán program našich zemědělských ekonomů.
Přichází otázka plánu přetvoření přírody u nás, kde i ekonomové budou

tázání na řadu věcí, na něž dosud nemají všude jasnou odpověď. Máme otázky elektrifikace zemědělství, zvyšování intenzity výroby, geonimického rozmístění odvětví (rozmístění kultur a chovů podle oblastí), socialistické soutěže, vytváření vhodných hospodářství kolem velkých sídlišť, zužitkování odpadů sídlišť pro zemědělskou výrobu, otázky norem, chozrazčotu, rentability ČSSS, otázky rezerv, rozšířené reprodukce, poměru mezi JZD a STS, atd. atd. Problémy se nám rojí před očima.

50X1-HUM

V čem je podle mého soudu hlavní chyba a důvod malé činnosti naší zemědělské ekonomiky? Vedle *theoretických nedostatků*, které naši ekonomové mají — a je to hlavně jejich vinou, jestliže se dosud tak málo věnovali vlastní theoretické přípravě — je to obava *exponovat se v tomto úseku práce*, kde je risiko chyby nepochybně velmi veliké. Proč se však naši ekonomové bojí? Jistě nechci propagovat zásadu, že se má psát bez rozmyslu a že na tom nezáleží, uděláme-li chybu či ne. *Ale zde bychom se měli pilně učit od sovětských soudruhů*. Co vidíme v SSSR? Odborníci, i na slovo vzatí, se také dopouštějí chyb; jen kdo nic nedělá, nic nepokazí. Jak se však s těmito chybami nakládá? Objeví se kritika, často tak ostrá, že by, jak se říká, od kritisaného ani pes kůrku nevezal; tak nám to alespoň připadá podle našich zvyklostí. Co však vidíme v SSSR? Kritisaný překontroluje svůj názor a buď uzná chybu, nebo se brání. Nemá-li pravdu, je nakonec přesvědčen argumenty. Chybu uzná a napraví. *Přitom však dál pracuje na svém místě, dál je váženým pracovníkem, nikomu nenapadne, útočit pro věcnou chybu osobně, nikdo se neodvážá napsat osobní hanopis a osobní útok místo věcné kritiky. Až se také u nás naučíme kritisovat proto, abychom pomohli kritisanému, až ze svých „kritik“ vyloučíme vždy snahu kritisaného osobně znemožnit, přestanou se lidé obávat psát a také naše ekonomika půjde kupředu.*

ZÁVĚR

Potřebujeme ekonomické práce. *Začneme je dělat*. Dopustíme se nepochybně mnoha chyb, i když se budeme snažit pracovat co nejlépe. Budme všichni na stráža a *kritisujeme se nemilosrdně*. Ale snažme se vidět vždy člověka, který měl dobrý úmysl — pokud mu nemůžeme prokázat opak. Snažme se, aby naše kritika byla *konstruktivní* v tom smyslu, že bude *pomáhat, vést, tvořit*. Je nás velmi málo, kdo mohou zatím začít s prací na ekonomickém poli. Dejme proto všechny síly dohromady a překonáme obtíže.

A ještě něco. Slyšeli jsme s mnoha stran od sovětských přátel, abychom se naučili vážit si vlastní vědy a práce, toho, co je v nich dobré a poctivé. Velké a skutečné vlastenectví, jehož tak zářivým příkladem je nám Sovětský svaz, jinak nevybudujeme. A bez horoucího vlastenectví — k nové, socialistické vlasti pracujících lidí — bychom těžko překonali překážky, které na nás čekají.

277

50X1-HUM

Za socialistické zemědělství

50X1-HUM

MĚSÍČNÍK PRO ZEMĚDĚLSKOU VĚDU A PRAXI

ŘÍDÍ OSKAR MALIS S REDAKČNÍM KRUHEM:

V. Bureš, P. Domorázek, J. Foltýn, V. Čulda, J. Hůrek, J. Kabrňel, A. Klečka, J. Kolář, K. Koubek, E. Kunz, J. Krblich, J. Madar, J. Novák, V. Novotný, E. Palašthy, Q. Palička, E. Polák, J. Preininger, J. Řečka, L. Sobotka, L. T. Steinblin, J. Straka, J. Šimon, J. Šmíd, J. Tatíček, J. Tauber, B. Tomášek, J. Vosáhlo.

Vydává: Ministerstvo zemědělství a Československá akademie zemědělská. Adresa redakce: Praha XII, Slezská 7. Číslo telefonů 57541-9 — 57751-5. Administrace a expedice: Brázda, Praha II, Václavské nám. 47, telefon 353-41-9. Celoroční předplatné 180 Kčs, jednotlivá čísla 15 Kčs. Účet: Státní banky československé v Praze 79033. Tiskne Brázda, tiskářské závody, národní podnik, Praha. Novinové výplatné povoleno okrskovým poštovním úřadem Praha 022. — Dohledací poštovní úřad Praha 022.

50X1-HUM

THIS IS AN ENCLOSURE TO
DO NOT DETACH

CONFIDENTIAL

EDITOR'S COMMENT

: The article "The principles of the agricultural insurance", the author of which is Václav Řezný, has been published in the review "Za socialistické zemědělství" /For the socialist agriculture/ issued in Prague in March 1952. The author describes here the function played in agriculture by the Czechoslovak Insurance, Nat. Corp., established according the law No.190/1950 Sb., which has the exclusive right to carry on the insurance business. The article deals with the so called group insurance of the property of the Unified Agricultural Associations

50X1-HUM

CONFIDENTIAL

Zásady zemědělského pojištění

VACLAV KRIVÝ 50X1-HUM

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО СТРАХОВАНИЯ

Socialistická zemědělská výroba se musí o státní bonatě zabezpečování výživy pracujících; socialistické pojišťovnictví pečaje mezi jinými věcmi i o účinné budování pojišťovny ochrany zemědělské výroby. Důležitá se je odstranění určitých druhů překážek, které by jinak narušily hladký průběh výroby rostlinné i živočišné nebo i poškození existence zemědělců.

Zákon č. 180/1960 Sb. o úkolech a organizaci pojišťovnictví u násí Československé pojišťovny, národnímu podniku, výlučné právo provozovat na území republiky dobrovolné i povinné pojištění osob i majetku a přikázal jí i úkol účastnit se péče, která má zabránit vzniku pojistných případů a snížit před jejich následky. V této úloze plní pojišťovna své úkoly i v oboru zemědělské výroby, sleduje příklad a vzor pojišťovnictví Socialistického svazu. Socialistické pojišťovnictví vynakládá velkou část svého úsilí k zabezpečení jak vlastní zemědělské výroby (ve škodové náhradě), tak také k zabezpečení finančních případů hospodářů v případech, kdy přírodní pohromy nebo nehody znamenají určitou újmu výdělu (vypátek úrody z pojištěné úrody). Přitom pečlivě dbá, aby existence pojištění nasvědčovala ke kvalitní povinné péči, a podrobně vystupuje příslušným úkolům, jak k úkolům ochrany, tak k odhalení případného škodování.

Zabránil péče se ani v Socialistickém svazu, ani u nás neprovozuje z příčin jiných, než v zájmu ekonomického. Je zájmem naší socialistické hospodářství — ne rovněž od hospodářství kapitalistického — aby se lidé šlo pracovat; místo aby se nahrazovaly. Je ekonomičtější věnovat materiálu i finanční prostředky výstavbě a budování než obnově, když se oborový úkol jeví jen to, co je jednou odloženo, co tedy znamená jen dočasnou stavu, kdy byl před pojištěnou příhodou. Proto se ani socialistické pojišťovnictví neprovozuje z úmyslu přinést škodovatelům finanční náhradu za škodu, ale má se účastnit jak výlučného pojištění příčin škody, tak i praktického boje proti ní.

Příčinám škody škodovatelům pojišťovna socialistického zemědělství a výstavbě jako výroby, zabezpečení úkolů, prevence odstranění určité škodlivé výroby, výrobních plánů našeho zemědělství a poskytování pojištění náhrad škod hospodářům, odpovědné za socialistické i družstevní vlastnictví, před pojištěnými úkolů výhy přírodních pohrom a nehod, které podléhají ochranné péči a ochraně vlastnictví pracovníků zemědělní, plánu i tím přímo nejen k zachování dosavadní úrody dřevní, ale i k jejímu zvýšení.

GRUPPOVÉ POJIŠTĚNÍ MAJETKU ŽD

Podobně jako svetská státní pojišťovna v zahraničí, je i naše pojišťovna pojišťovna ministerstva financí. Toto ministerstvo vydalo vyhlášku č. 180/1960 Úřadní listina o pojištění majetku v zemědělních a lesních podnikech pro skupinové pojištění majetku v zemědělních a lesních družstvech. Základní z úkolů Socialistického svazu zemědělního pojištění (povinné, obligatorní, smluvní) na území pojištěné úrody, a vzhledem k povinné a zabezpečení výhledů pojištěných částek podle plánovaných výhledů výnosů, máme my u nás jen jednoho druhu, a to pojištění dobrovolné, smluvní, které má pojištění smluvní.

Toto pojištění uzavírají družstva, jakáto pracovníci osob. Vychází z toho, že tímto způsobem se pojišťuje majetek družstev, majetek družstev, smluvní vlastnictví pracovníků osob — což má být vše, co družstevníci mají v rámci svého — a že jim tedy, pokud pojištění má ochránit majetek, odpovědně zabezpečit hospodářích, ani rozhodl vlastnictví do vlastních; tímto dvěma skupinám pojištění slouží zemědělské skupinové pojištění.

Skupinové pojištění majetku ŽD se týká nebezpečí škod živelních, dle hospodářských zvířat, traktorů a nákladů odpovědnosti družstva, jakáto povinnost má zemědělského výroby. Proti nebezpečí živelních škod jsou pojištěny jak věcnou hodnotou se vším jejich příslušenstvím, tak také jejich obsah, náklady se z určitého inventáře, stánek, zásob a ostatního, movitého majetku družstva i s určitými nezemědělskými plodinami před sklizením na území, po případě před odvozem a pak

50X1-HUM

50X1-HUM

Hospodářské zvířectvo vošku je pod označením živého inventáře pojištěno proti škodám živelním, čilem také proti škodám z uhynutí, nutné porážky nebo nespůsobilosti k plemenitbě následkem nemoci nebo úrazu. Družstevní traktory jsou pojištěny proti škodám z poškození, požáru nebo odcizení (t. zv. pojištění havarijní) a družstvo samo, jako právnická osoba, také proti následkům zákonné odpovědnosti plynoucí z jeho činnosti, vykonávané podle stanov.

Zemědělskými plodinami pojištěnými „před sklizením“ se rozumí obilniny, i kukuřice na zrno, čirok, pohanka, proso, rýže, luštěniny, prádné rostliny, olejnin, směsky na zrno, pícniny na semeno, aromatické rostliny, semenačky řepy cukrové a krmné a šekanky, chmel, tabák a vinná réva. Tyto plodiny jsou pojištěny jak proti škodám živelním, tak také proti škodám z povodně, průtrže mračen nebo záplavy. V případě škody z povodně, průtrže mračen nebo záplavy se však náhradou poskytuje pouze náklad na osivo nebo sad, který byl vynaložen k osevu nebo sadbě zplněné kultury. Z uvedeného vyplývá, že jiné plodiny než vyjmenované jsou pojištěny před sklizením jen na základě zvláštního předběžného ujednání, tedy spravidla jen zvláštní pojištnou smlouvou a na zvláštní pojistné.

V pojmu živelních škod je zahrnut požár, výbuch, úder blesku, vichřice, krupobití, pád stromů, stobárů a podobných předmětů, zřícení skal a zemín (pokud nebylo způsobeno průmyslovými nebo stavebními podnikáními) a dále škody způsobené nárazem dopravních prostředků, potahů a pojezdových strojů (jestliže družstvo nebylo jejich provozovatelem a škoda byla způsobena na pojištěných budovách, ohradních zdech nebo na pojištěných věcech uvnitř nich, tedy i na dvorech), jakož i škody z povodně a tlhy sněhu na pojištěných budovách. Škody, způsobené povodní na budovách a na ohradních zdech, hraří pojišťovna plně, škody na ostatním pojištěném majetku nejvýše částkou 100.000 Kčs při jedné pojistné příhodě.

V pojmu „náhrady za živelní škody“ je obsažena i náhrada za škody, které byly na pojištěném majetku družstva způsobeny ochrannými i bezpečnostními opatřeními (při hašení a pod.), pokud je lze považovat za opatření nutná a úměrná hodnotě věci. Jsou zahrnuty i náhrady za škody způsobené povětrnostními vlivy v době, po kterou nesmí být měněn bez souhlasu pojišťovny stav způsobený příhodou (na př. dešť po požáru, poškození věci vysečené), a náhrady za ztrátu nebo odcizení věci, jejichž soubor byl poškozen živelní pojištnou příhodou. Pojišťovna hraří dále náklady na odklizení a odvoz rumu a neupotřebitelných zbytků na nejbližší vhodnou skládku do tří procent reprodukční pořizovací ceny, kterou měla pojištěná věc v době pojistné příhody. Náklady na odklizení únosu s pole a za přivezení odslavené vady se však nehradí.

V pojištění hospodářských zvířat je nutno rozlišovat škody živelní a zdravotní. Koně a skot starší šesti měsíců, vepřový brav s výjimkou masných selat, plemenní kozlí a plemenní berani se pojišťují též proti škodám z uhynutí nebo nutné porážky a z nespůsobilosti k plemenitbě následkem nemoci nebo úrazu. Náklady, spojené s léčením zvířete, však pojištěny nejsou, protože pojišťovna hraří ty přímé škody, které vznikly uhynutím nebo nutnou porážkou. Za nutnou porážku se uznává usmrcení zvířete pro nehořdu, nebo pro následky nemoci či úrazu, kdy hrozí brzké uhynutí, nebo že veterinář nařídí nebo doporučí je porazit. Nemoci nebo úrazu se rovná následek zmetání či porodu, jakož i následek kletění, provedeného veterinářem nebo úředně oprávněným zvěrokleštěm, nebo následek obvyklých příprav ke kletění (svázání, svazání a pod.). Pojišťovna však hraří také škody nastalé do šesti týdnů po sklizení pojištěného zvířete, nehradí však škody vzniklé při účasti koní na dostizích a závodech. V pojmu nemoci jsou zahrnuty i nákazy.

„Havarijní pojištění“ traktorů se týká škod nastalých na traktorech družstva událostmi neúmyslně přivoděnými, které na pojištěné traktory působí náhle a mechanicky (náraz, srážka, smyk a pod.), odcizením traktoru nebo jednotlivých jeho součástí, které s ním pevně souvisí, dále svěvolným nebo zlomyslným zásahem osoby, která není zaměstnána při provozu nebo obsluze traktoru, a posléze požárem nebo výbuchem za jízdy i v klidu (v garáži).

Pro traktory tedy nepůsobí pojištění živelní a jejich „havarijní“ pojištění se nevztahuje na škody provozní, jaké na příklad vznikají při nesprávném zasouvání rychlosti a při brzdní (na pneumatikách), při nedostatku provozních hmot, nebo na škody na motoru a na chladiči vzniklé přehřátím nebo mrazem. Škody na pneumatikách se nahrazují jen tehdy, došlo-li současně k jiné pojištěné škodě.

V oboru odpovědnostního pojištění hraří pojišťovna za družstvo částky, které je

357

50X1-HUM

povinně podle předpisů o náhradě škody poskytnout za škody způsobené ublížením na zdraví třetím osobám nebo poškozením jejich věcí, jestliže tyto škody vyplývají z činnosti družstva vykonávané v rámci stanov, t. j. zejména z držby budov, dvorů, zahrad a chodníků, náležejších družstvu, z chovu včel, držby psů a jiných zvířat, z držby strojů, pokud nejsou motorovými vozidly (neboť odpovědnost za motorová vozidla se pojistuje přímo ze zákona č. 56/1950 Sb. podle podmínek a sazeb, vyhlášených ministerstvem financí pod č. 105 v Úředním listě L 1961), z prací prováděných příležitostně pro třetí osoby, z držby nebo užívání pískovišť, lomů a hlinišť, pokud nejde o provozování po živnostensku, z provádění stavebních prací ve vlastní režii družstva, z držby nebo provozu prádelny, zavařovací kuchyně, vyvařovacího střediska, dětských jeseň, jakož i zařízení aloučičích k tělesným zdravotním, rekreačním a kulturním a z pořádání pracovních brigád.

Pojistění zákonné odpovědnosti se tedy nevztahuje na takové nároky třetích osob vůči družstvu, které se zakládají nikoli na zákonné odpovědnosti, nýbrž na povinnosti vyplývající z poměru služebního nebo pracovního (na příklad povinnosti platit příspěvky národního pojištění), nároky z poškození věcí, k němuž došlo následkem vadné jakosti družstvem dodaných výrobků (avšak škody na osobách tohoto druhu pojištěny jsou), ze škod způsobených na penězích, listinách a spisech, z poškození věcí odpadovými vodami, znesnáhlým vnikáním vlhka, povodní, zátopou, sesedáním a sesouváním půdy, zvířel a při lovu, jakož i ze škod způsobených na lukách, stromech, polních a lesních kulturách pasoucími se družstevními zvířaty a dále z poškození věcí, které byly družstvu přenechány k užívání, úschově, opravě, dopravě a pod. nebo mu byly dány do nájmu nebo do správy.

Pojistná ochrana v odpovědnostním pojištění je omezena částkami 800.000 Kčs pro případ ublížení na zdraví třetích osob nebo jejich usmrcení, 200.000 Kčs pro jednu osobu, které byle vinou družstva ublíženo na zdraví, a 50.000 Kčs pro případ zničení nebo poškození věcí třetích osob. Pojištění zahrnuje též nutné soudní i mimosoudní náklady obrany proti nároku osoby třetí (obrana družstva proti nárokům nespravedlivým, neodůvodněným nebo přemrštěným), i když se náhrada této osobě nemusí platit. V trestním řízení proti družstvu hradí pojišťovna pouze náklady obhájce, byli-li pojišťovnou určeni (trestní řízení pro čin nebo opomenutí, z něhož by mohl vzejít nárok na náhradu škody).

★

Pojistné částky — kromě pojištění zákonné odpovědnosti, kde platí jako hranice ručení pojišťovny — nejsou předem stanoveny. To znamená, že pojištná hodnota budov, strojů, inventáře mrtvého i živého, plodin a traktorů kolísá podle časových cen věcí, a k určení výše škody a výpočtu náhrady se zjišťuje vždy až po pojištné příhodě podle stavu, v jakém se pojištěné věci nacházely v době pojištnou příhodu přecházející. Vedle toho závisí tato pojištná hodnota na místních poměrech a řídí se platnými cenovými předpisy a úředními tabulkami.

Pojistné sazby jsou vesměs stanoveny *pevně*, přičemž u budov je pojištné určeno podle druhu staveb podle jejich účelu bez zřetele na jejich velikost a počet stavebních jednotek téhož druhu. Stodoly, sýpky, drážezárny, obytné a administrativní budovy, prádelny a lázně a zavařovací kuchyně a zařízení, a kulturní jízdby se zařízením se pojišťují za pojištné nerozlišované, zatím co u kravínů, vepřinů, ovčínů a kůlen na stroje (vesměs se zařízením nebo i s obsahem) se rozlišuje i paušální pojištné podle stavby na stavení nová či stará nebo adaptovaná. Budovy speciálního určení, jako jsou na př. mlýny, sušárny chmele a pod., se pojišťují podle platných sazebníků se slevou v nich stanovenou pro družstva.

Systém pojištného je velice jednoduchý a závažný jen na předmětu pojištění, nikoliv na počtu pojištných nebezpečí. (na příklad za ovčín se platí pojištné jen za budovu, ale jsou pojištěny i ovce, a pod.). Pokud není pojištné stanoveno za jednotku pojištěné věci, určuje se paušálem za 1 ha obdělávané zemědělské půdy.

★

Tím jsme v podstatě vyčerpali charakteristické technické znaky provozu Skupinového pojištění majetku JZD. Je z nich patrný pokrok ve zjednodušení vlastního provozu i v dřívě neznámém rozšíření pojištné ochrany na nebezpečí, o nichž se v kapitálistickém pojištění u nás mělo za to, že jsou prakticky vůbec nepojištitelna. Spolu se snížením pojištného se tímto pojištěním dostává družstvům mimořádných výhod.

50X1-HUM

Z povahy konstrukce tohoto pojištění plyne, že je lze vskutku uzavřít jen skupinově, to znamená, že ho nelze použít pro pojištění nebezpečí jen některých, zatímco jiná by zůstala nepojištěna. Přitom ovšem nemohou být pojištěna nebezpečí, jejichž předmět neexistuje, i když pojistné podmínky na ně pamatují. Tak na příklad nemohou být pojištěny traktory, jestliže je družstvo nemá ani ve vlastnictví, ani v nájmu. (Poznámka: za nájem nelze považovat přítomnost traktorů STS.) Pokud pak existují jiná nebezpečí, ve Skupinovém pojištění nezahrnutá nebo nevyjádřená (jako na příklad plochy zeleniny), může se družstvo před případnou pojistitelnou škodou chránit zvláštním, samostatným pojištěním, uzavřeným nezávisle na pojištění skupinovém. To se týká na příklad i pojištění dopravy zvířat, atd. Na tomto místě je nutno ještě dodat, že pojistná ochrana družstevního majetku přestává působit pro ty součásti družstevního vlastnictví, které družstvo přenechalo někomu jinému k užívání na dobu delší 15 dnů.

Hodnotíme-li Skupinové pojištění majetku JZD vedle technických zřetelů ekonomicky, pak vzniká tento obraz:

Až na malé výjimky byla dokonána proměna dřívějšího požárního pojištění v nynější pojištění živelní. Nové živelní pojištění se vztahuje i na pojištění plodin na stojato (jen s odchýlným stanovením náhrady při škodách způsobených povodní, zátopou a průtrží mračen). Pojištění plodin se pak vztahuje nejen na půdu společně obhospodařovanou, ale i na půdu společně obdělávanou, s níž se sklizeň rozděluje podle výměry členů družstva. Sklizeň s půdy společně obdělávané je pojištěna až do jejího rozdělení mezi členy družstva (o jejím dalším pojištění ve vlastnictví člena družstva viz dále Zemědělské skupinové pojištění).

Pojištění skotu, vepřového bravu a koní zahrnuje i škody, způsobené nákazou.

V pojištění majetku se upouští od stanovení pevných pojistných částek předem. To má ten významný následek, že pojišťovna nyní ručí až do výše skutečné škody, takže je dnes zcela vyloučeno dřívější nebezpečí chronického podpojištění a z toho následujících jen částečných náhrad.

Pojistné se stanoví podle stavu majetku družstva vždy 1. ledna Ražďého roku (s výjimkou stavu hospodářských zvířat, který se zjišťuje také vždy k 1. červenci). Přírůstky mezitím nastalé se k účelům úpravy pojistného neoznamují, při čemž jsou ovšem pojištěny.

V pojištění traktorů proti škodám z poškození („havarie“) bylo pro stanovení náhrady provedeno zvýhodnění ve výpočtu běžně užívaných amortizačních kvot.

Pojištění umožňuje družstvům — hlavně III. a IV. typu — aby ochránila své zájmy před nebezpečími, z nichž by mohly vzniknout nepředvídatelné ztráty jak na majetkové podstatě samé, tak na plánovaných důchodech družstva, a tím i na příjmech družstevníků. Pojištění také přispívá k zabezpečení návratnosti úvěru, která je jednou ze základních podmínek jeho poskytnutí. Socialistická pojišťovna vykonává tedy významnou službu, když ochraňuje jednotná zemědělská družstva a jejich velkovýrobu jako základ zvyšování hmotné i kulturní úrovně zemědělců; vykonává jí tím, že svou technickou vyspělostí i politickou odpovědností zavedla plánované hospodaření i do oblasti náhrad za pojistné příhody, tedy za vlivy a následky nepředvídaných přírodních pohrom a nehod. Pojišťovna umožňuje touto svou službou, aby družstva mohla pamatovat na ochranu svých majetkových zájmů pouhým zařazením nevelkého pojistného do svých výdajů.

V této linii, ve které pojišťovna podporuje družstva zabezpečením jejich důchodů a investic z titulu pojištění, vede i zápas proti škodám samým, proti jejich vzniku. Toto jednotné a současné úsilí se tu rozvíjí jednak do směru technického, jednak do směru ideologického. V technickém smyslu jde o zvýšení bezpečnosti užívaných zařízení i práce, v ideologickém smyslu o výchovu družstevníků k odpovědnosti za družstevní majetek, ke zvýšení jejich opatrnosti a péče, jejich bdělosti a ostražitosti buzením k odhodlání strhávat vlastním příkladem i varováním zaostalých.

Pojišťovna se v minulém roce vydatně podílela na zábraně proti požárům z nedbalosti, nevědomosti, nepozornosti a vůbec podceňování požárního nebezpečí, letos rozšiřuje tuto péči na ochranu živočišné výroby, na zábranu škod na skotu, jak je to ve shodě s únorovým usnesením strany a vlády o opatřeních ke zvýšení živočišné výroby. Loňský velký podíl pojišťovny na snížení počtu i objemu dřívějších žňových požárů s uznáním zhodnotil náměstek ministra vnitra s. Gríša Spurný a toto uznání pojišťovnu podnítilo k tomu, aby svoji činnost v zábraně škod ještě zesílila, a to v celé oblasti zemědělské velkovýroby všeobecně a družstevní speciálně.

50X1-HUM

ZEMĚDĚLSKÉ SKUPINOVÉ POJIŠTĚNÍ

50X1-HUM

Z předcházejícího vyplývá, že podmínek a sazeb pojistného pro Skupinové pojištění majetku JZD mohou užívat jen družstva III. a IV. typu. Pro družstva nižších typů a pro osobní vlastnictví družstevníků, jakož i pro soukromý majetek zemědělců samostatně hospodářících je určeno *Zemědělské skupinové pojištění*. Toto pojištění — i přes svoje zdánlivě shodné pojmenování — však stojí na jiných technických a ekonomických zásadách.

Provozní zásady tohoto pojištění byly diskutovány hned po únoru 1948. Tehdejší zákonné předpisy — jmenovitě zákon o pojistné smlouvě — nedovolovaly uskutečnit okamžitě to, co bylo posléze roku 1951 podniknuto k rozšíření pojistné ochrany a ke zlevnění pojistného v souvislosti s novými plánovanými úkoly pojišťovny, i v souvislosti se zjednodušením její administrativy z důvodů snížení jejich provozních nákladů. Ježto naším úkolem je referovat o přítomném stavu provozu zemědělského pojištění, pomíneme celý nový historický vývoj — ačkoliv i v něm se obrátí rázný krok, učiněný na cestě k socialismu i v této oblasti — a pojednáme přímo o jeho fázi přítomné.

V zemědělském skupinovém pojištění jsou proti škodám živelním pojištěny budovy hospodářské i obytné, počítaje v to stavební příslušenství, mrtvý i živý inventář, sklizeň, zásoby a ostatní movitý majetek (také zařízení domácnosti), ale je bezpodmínečně nutno určit pojistnou částku budov a zařízení domácnosti předem. Naproti tomu se ani v tomto pojištění neuvádí předem pojistná částka mrtvého i živého inventáře, sklizně a zásob. Zatím tedy, co se za inventář, sklizeň a zásoby nahrazuje celá skutečně vzniklá škoda, porovnává se před výpočtem náhrady za škodu na budovách a na zařízení domácnosti jejich skutečná (pojistná) hodnota s pojistnou částkou za účelem zjištění případného podpojištění. Náhrada se pak určí tímž poměrem ke zjištěné škodě, v jakém je pojistná částka k pojistné hodnotě.

S pojištěním budov, inventáře, sklizně a zásob proti škodám živelním je přímo spojeno pojištění plodin proti škodám s krupobitím a pojištění skotu ve věku od šesti měsíců do dvanácti let proti škodám s uhynutím nebo nutně porážky následkem nemoci nebo úrazu, přičemž v tomto pojištění náklady zahrnuté nejsou. Nová pojištění se sjednávají zpravidla na úplnou náhradu, kdežto ze starších je místy v platnosti ještě ujednání o výplatě polovice náhrady škody vzniklé krupobitím v plodinách nebo uhynutím na skotu; pojistná částka plodin nebo skotu se rovněž předem nestanoví. — Chmel a vinnou révu lze do pojištění zahrnout, podobně jako lze připojistit — kde jsou pro to podmínky — chovnou hodnotu skotu a koně.

Pojištění zákonné odpovědnosti se vztahuje na provoz zemědělského, lesního a rybníčního hospodářství, na držbu hospodářských a obytných budov, dvora, zahrady, chodníků náležejících k pojištěnému hospodářství, na zaměstnávání osob v tomto hospodářství, na chov zvířat užívaných výhradně k účelům vlastního hospodářství (též psů), na držbu hospodářských strojů užívaných výlučně k účelům vlastního hospodářství, též zemědělských traktorů s nejvyšší rychlostí 12 km/hod., na orbu a výmlat obilí prováděných pro třetí osoby příležitostně za úplaty, na chov včel, na vlastnictví, držbu a užívání pískovišť, lomů a hlinišť pro vlastní potřebu, na provádění stavebních prací pro vlastní hospodářství (ale jen takových, k nimž není třeba stavebního povolení podle stavebního řádu), na příležitostné povoznictví provozované nikoliv po živnostensku, na t. zv. nebezpečí denního nebo běžného života, na odpovědnost plynoucí pojistníkovi jako přednostovi domácnosti, na držbu a užívání střelných zbraní mimo honbu, na držbu rozhlasových přijímačů a na jízdu na kole bez motoru.

Jak plyne z porovnání, jsou v Zemědělském skupinovém pojištění zahrnuté v odvětví odpovědnosti jiné nebezpečenské zdroje než ve Skupinovém pojištění majetku JZD. To tkví v tom, že v tomto pojištění je zahrnuta zákonná odpovědnost pojistníka jako osoby fyzické, kdežto v pojištění JZD zákonná odpovědnost družstva, tedy osoby právnické. Proto je spolupojištěna i odpovědnost pojistníkovy manželky za činnost v domácnosti a všech členů rodiny za jízdu na kole. Pojištění se poskytuje až do částek 400.000 Kčs za nehodu, při níž bylo postiženo více osob, do 100.000 Kčs jde-li o osobu jedinou, a do 30.000 Kčs za škody na věcech třetích osob. Pojistné se platí podle rozsahu celkové výměry obhospodařované půdy zemědělské, lesní a rybníční.

Vedle již zmíněného pojištění zařízení domácnosti proti škodám živelním lze do Zemědělského skupinového pojištění zahrnout i pojištění téhož zařízení proti následkům krádeže vloupáním a loupeže. Pojišťuje se soubor movitých věcí, které v domác-

50X1-HUM

nosti patří k zařízení a slouží potřebě a spotřebě. V pojistné částce předem sjednané je poměrným podílem, vyjádřeným v procentech z celkové pojistné částky, pamatováno i na náhrady škod na skvostech, peněžích a drobném hospodářském zvířectvu, jakož i na předmětech domácnosti, bráných na cesty, takže tyto věci jsou pojištěny i v místě přechodného pobytu uvnitř republiky.

Dále je v tomto pojištění pamatováno i na možnost pojištění úrazového nebezpečí při práci i mimo ni nebo též se zahrnutím řízení motorových vozidel.

50X1-HUM

•

Tím jsme vedle technického popisu provozních zásad obou druhů zemědělského pojištění vylíčili i rozdíly, zejména v rozsahu pojistné ochrany a ve způsobu určování pojistných náhrad. Na první pohled je zřejmé, že družstevní pojištění je úplnější i jednodušší a levnější než pojištění jednotlivců, ať už družstevníků (pro jejich osobní vlastnictví, výtěžek ze záhumnků a chov vlastních hospodářských zvířat), ať členů nižších typů družstev, u nichž se družstevní pojištění nemůže ještě uplatnit proto, že se ještě společně nehospodáří (jmenovitě v živočišné výrobě), i když už se společně pracuje a obdělává.

Je nutno ještě dodat, že i když zemědělské skupinové pojištění slouží stejně jak zemědělcům samostatně hospodařícím, tak družstevníkům, jsou členům družstev poskytovány slevy na sazbách pojistného, a to velmi významné, odstupňované podle typu družstva. I touto tarifní politikou a její diferenciací podporuje pojišťovna budování socialismu na vesnici. Pozorně sleduje možnost uplatnění myšlenky pojistné i školové zábrany k posílení a většímu zabezpečení zemědělské družstevní velkovýroby podle zásad celostátního hospodářského plánu a usnesení vlády, řídící se k prospěchu našeho zemědělství příklady a zkušenostmi pojišťovnictví Sovětského svazu.

V

50X1-HUM

Z a s o c i a l i s t i c k é z e m ě d ě l s t v í

M Ě S I Č N Í K P R O Z E M Ě D Ě L S K O U V Ě D U A P R A X I 50X1-HUM

ŘÍDÍ OSKAR MALÍŠ S REDAKČNÍM KRUHEM:

*V. Bureš, P. Domorázek, J. Foltýn, V. Galda, A. Horynová, J. Hůrek, J. Hylský,
J. Kabrňel, J. Kantor, A. Klečka, J. Kolařík, K. Koubek, E. Kunz, J. Krblich, J. Madar,
J. Novák, V. Novotný, E. Palašthy, Q. Pakčeka, E. Polak, J. Preininger, L. Sobotka,
L. T. Steinblínk, J. Straka, J. Šimon, J. Smid, J. Tatíček, J. Tauber, B. Tomšík,
J. Vosahlo.*

Vydává: Ministerstvo zemědělství a Československá akademie zemědělská. Adresa redakce: Praha XII, Slezská 7. Číslo telefonů 57541-9 — 57751-5. Administrace a expedice: Brázda, Praha II, Václavské nám. 47, telefon 353-41-9. Celoroční předplatné 180 Kčs, jednotlivá čísla 15 Kčs. Účet Státní banky československé v Praze 79033. Tiskne Brázda, tiskařské závody, národní podnik, Praha. Novinové výplatné povoleno okrskovým poštovním úřadem Praha 022. — Dohledací poštovní úřad Praha 022.

50X1-HUM

THIS IS AN ENCLOSURE TO
DO NOT DETACH

CONFIDENTIAL

50X1-HUM

EDITOR'S COMMENT

: The report has been elaborated from the text of a lecture of the same title given by J. Ševčík in the Central political school of the Czechoslovak Communist Party and later published in the May issue of the review "Nová Věsť". The lecture deals with the Soviet economical budget as a mean for raising the initiation of the enterprise by simultaneously lowering its expenditures, raising the labor control as well as for making the employees interested in the prosperity of their corporation. The author compares the "chozraslot" methods with the so-called socialist enterprise's economy /SEH which is only an appropriated Hata's bookkeeping system. This system is now established in many enterprises in Czechoslovakia. Mr. Ševčík finds the SEH system as having the undesirable basic signs of the capitalist organization system in spite of all corrections already made. It is impossible by means of further improvements to remove these signs and therefore the SEH system must be replaced by "chozraslot".

CONFIDENTIAL

J. REZNÍČEK

Chožrasčot a boj za hospodárnost výroby*)

Pod vedením komunistické strany a soudruha Gottwalda přistoupila dělnická třída a všechen pracující lid k vybudování socialismu v naší vlasti. Naše země žije v období rychlého tempa socialistické industrialisace, v období dosud nevidaného rozvoje výrobních sil. Roční přírůstek výroby bude letos činit 21% a denně budeme průměrně investovat na rozvoj národního hospodářství téměř 400 milionů Kčs.

K uskutečnění tak obrovské investiční výstavby nám samozřejmě již nestačí staré zdroje akumulace, tím méně, že ani boj za mír a zvyšování obranyschopnosti země nejsou začaromo, jak říká soudruh Gottwald. Taková situace nutně před nás staví úkol: hledat a otevírat nové zdroje akumulace. Zkušenosti Sovětského svazu, směrnice soudruha Stalina i soudruha Gottwalda nám ukazují cestu ke splnění tohoto úkolu, cestu k dalšímu zrychlování tempa výstavby socialismu: je to cesta neustálého zhdospodárňování výroby, cesta snižování vlastních nákladů, cesta snižování spotřeby společensky nutné práce na výrobek.

Naše strana a vláda učinila již řadu opatření ke zhdospodárňování výroby: byla uskutečněna akce převodu 77 500 administrativních úředníků do výroby, a při reorganizaci hospodářství byl tento počet ještě zvýšen; bylo zavedeno plánování vlastních nákladů a mzdových fondů a řada jiných opatření. Úspory jež mají v letošním roce vyplynout ze snížení vlastních nákladů představují částku, která se rovná jedné třetině investičních nákladů pro rok 1952.

K důslednému zhdospodárňování naší výroby nestačí ovšem pouze správná usnesení strany a vlády. Přísný režim hospodárnosti se musí stát záležitostí všech pracujících. Je třeba naučit všechny pracující dobře hospodařit, hospodařit lépe, než hospodařili kapitalisté. To je přední úkol stranických a odborových organizací. Soudruh Stalin zdůrazňuje: »Je zapotřebí, aby každý dělník a každý poctivý rolník pomáhal straně a vládě uskutečňovat zásady hospodárnosti.«

Snižování spotřeby společensky nutné práce na výrobek je měřítkem pokrokovosti jednotlivých společenských formací. Ta společnost, která bude vyrábět jednotlivé produkty s menším množstvím společensky nutné práce, je pokrokovější, ta zvítězí. Bez neustálého snižování společensky nutného množství práce na výrobek není možné vítězství socialismu nad kapitalismem, není možno dosáhnout ohromného nadbytku výrobků všeho druhu, není možno dosáhnout komunismu.

V kapitalismu, v podmínkách soukromého vlastnictví výrobních prostředků probíhal rozvoj výrobních sil a snižování množství společensky nutné práce na výrobek živelně a byl ohraničen zájmy zisku. »Zisk, více zisku, ještě více zisku« — toto rozhodující heslo kapitalistického způsobu výroby vedlo sice na jedné straně k úsporám společensky nutné práce, ale

*) Upravený záznam přednášky prosloušené na Ústřední politické škole KSČ

na druhé straně k nesmírnému plýtvání s ní a k ničení výrobních sil. Následkem neřešitelného rozporu mezi společenským způsobem výroby a soukromým přivlastňováním zabředá kapitalismus do nepřekonatelných potíží a stává se brzdou dalšího rozvoje výrobních sil. Živelně působící zákony kapitalismu vedou tedy sice k úsporám lidské práce, ale přes decimování dělnické třídy a ničení podniků.

Zcela jinak je tomu v socialistické společnosti. Díky společenskému vlastnictví výrobních prostředků nepůsobí ekonomické zákony v socialismu živelně. Základní zákon socialismu, spočívající v zajištění vzrůstajících materiálních a kulturních potřeb společnosti cestou neustálého růstu a zdokonalování socialistické výroby, se uskutečňuje prostřednictvím plánování, kterému je podřízen vývoj výroby. Společnost prostřednictvím plánu určuje rozdělení společenské práce mezi jednotlivá odvětví výroby, stanoví množství práce, jež se má vynaložit na jednotlivé výrobky a určuje rovněž tendence jejího snižování. Úkoly plánu jsou potom v jednotlivých podnicích konkretisovány pomocí plánovaných norem spotřeby živé i zhmotnělé práce. Normy nemohou být však stanoveny všem podnikům stejně, neboť úroveň jednotlivých podniků je různá: některé podniky jsou vybaveny lepší technikou, mají dokonalejší organizaci práce, kvalifikovanější kádry, což má za následek, že jsou s to vyrábět jednotlivé produkty s menší spotřebou práce než společensky nutnou. Jiné podniky naopak. Normy musí být proto stanoveny tak, aby přitahovaly zaostalé podniky k dosažení společensky nutného množství práce, ale nejen to: musí být stanoveny tak, aby mobilisovaly všechny podniky, tedy i ty nejpokročilejší, k dalšímu a neustálému snižování množství práce pod společensky nutnou úroveň. Při tom normy musí být reálné, dosažitelné všem podnikům. Takovou úlohu mohou plnit ne normy aritmetické, stanovené podle průměru všech výkonů, ale normy středně progresivní, stanovené s přihlédnutím ke zkušenostem pokročilých podniků. Plánované úkoly a normy jsou tedy základní směrnici ke snižování množství práce na jednotku výroby.

Vytyčením plánovaných úkolů a norem spotřeby práce ovšem věc ještě nekončí. Musí být zajištěno jejich splnění a nejen to: jejich překročení pod úroveň společensky nutnou. Je nutno organisovat boj za dosažení větších úspor práce než bylo stanoveno plánem. V socialistickém podniku se úspora živé i zhmotnělé práce projeví ve snížení vlastních nákladů výroby. Protože vlastní náklady představují pouze jednu část hodnoty výrobku (druhou tvoří nadvýrobek), projeví se snížení vlastních nákladů současně v růstu nadvýrobku. Růst nadvýrobku umožňuje potom zrychlování tempa socialistické výstavby a lepší uspokojování společenských potřeb. Kromě toho je snižování vlastních nákladů předpokladem snižování cen a tím zvyšování životní úrovně. Snižování vlastních nákladů a zvětšování nadvýrobku je proto předním bojovým úkolem, který stojí před socialistickými podniky.

Aby socialistické podniky mohly tento úkol co nejlépe plnit, musí být vytvořeny určité předpoklady: především je nutno zajistit co nejjší iniciativu podniků při hledání cest ke snížení vlastních nákladů, dále je potřeba provádět přísnou a neustálou evidenci a kontrolu míry vynakládané práce a konečně je naprosto nutné vytvořit hmotnou zainteresovanost celého kolektivu podniku na snižování vlastních nákladů a zvětšování nadvýrobku. Metodou, která plně odpovídá těmto požadavkům je, jak nás učí zkušenosti Sovětského svazu, c h o z r a s c o t — metoda řízení socialistických podniků, založená na využití zákona hodnoty, zajišťující plnění státních plánů s co nejmenší spotřebou společenské práce.

*

Nesmírná pozornost, která je chozrasčotu věnována bolševickou stranou a sovětskou vládou jasně dokazuje, že chozrasčot není jen nějakou technickou nebo účetně administrativní záležitostí, nýbrž skutečně metodou řízení socialistických podniků. Upevňování chozrasčotu a neustálé snižování vlastních nákladů je výsledkem obrovské politicko-organizační práce strany a sovětské vlády. Problémy chozrasčotu a snižování vlastních nákladů zaujímají význačné místo v řadě usnesení sjezdů a konferencí VKS(b). Základní otázky chozrasčotu jsou rozpracovány v dílech Lenina a Stalina.

S geniální prozíravostí napsal Lenin již před jednatřiceti lety: »Převod státních podniků na t. zv. chozrasčot je nevyhnutelně a nerozlučně spjat s novou hospodářskou politikou a v nejbližší budoucnosti se tento typ stane převládajícím, ne-li výlučným.«¹⁾

Lenin vyžadoval již v prvních letech sovětské vlády odpovědnost vedoucích pracovníků za dobrou práci podniků. »... trusty a podniky, hospodařící podle chozrasčotu jsou zřizovány proto, aby samy odpovídaly a to do všech důsledků za to, že nebudou podniky ztrátovými. Jestliže se ukazuje, že toho nedosáhly, pak se podle mého mají odpovídat před soudem a všichni členové vedení podniku mají být potrestáni dlouhodobým trestem na svobodě (s případným podmíněným prominutím trestu po určité lhůtě), konfiskací veškerého majetku atd.« Chozrasčot se postupně vyvíjel a zdokonaloval spolu s rozvojem sovětské ekonomiky a stával se stále více a více bolševickou metodou hospodaření, takže resoluce ÚV VKS(b) z prosince 1929 mohla konstatovat, že »převedení podniků na chozrasčot se plně osvědčilo. Chozrasčot odhaluje skutečný stav podniku, napomáhá racionalisaci výroby, správné organizaci odbytu a zásobování a zároveň vyvolává odpor proti byrokratizmu a průtahům. Převedení podniku na chozrasčot přispívá zároveň k racionálnímu uspořádání evidence výrobní činnosti podniku a obeznámení mas s touto činností«.

V r. 1931 soudruh Stalin vyzvedl chozrasčot jako jednu z šesti základních podmínek úspěšného rozvoje socialistického hospodářství. Soudruh Stalin poukazoval, že k úspěšnému hospodaření je potřeba »úplného odstranění nehospodárnosti, mobilisace vnitřních zdrojů průmyslu, zavedení a utvrzení chozrasčotu ve všech našich podnicích, systematického snižování vlastních nákladů, zvýšení vnitřní akumulace ve všech průmyslových odvětvích bez výjimky«.²⁾

Na XVII. sjezdu a XVIII. konferenci VKS(b) byl znovu zdůrazněn význam dalšího upevňování chozrasčotu. V letech Velké vlastenecké války sehrál chozrasčot významnou úlohu při získávání zdrojů pro obranu země. V současné době je chozrasčot nástrojem úspěšného plnění stalinských plánů přeměny přírody a získávání zdrojů pro stavby komunismu.

*

Socialistický podnik hospodařící podle chozrasčotu je právně a operativně samostatnou jednotkou, aby nebyla bržděna jeho iniciativa a aby mohl nést plnou odpovědnost za svoji činnost. Je proto vybaven právy právnícké osoby, může se smluvně zavazovat, má účet u Státní banky, samostatnou účetní uzávěrku, jsou mu poskytovány úvěry a pod.

Proto, aby mohl co nejhospodárněji organisovat výrobní proces, jsou mu státem ke splnění plánovaných úkolů přidělovány základní a oběžné prostředky, které však zůstávají i nadále majetkem státu.

¹⁾ Lenin, Spisy XXVII, 3, ruské vydání, str. 148.

²⁾ Stalin, Otázky leninismu, Svoboda, 1950, str. 348.

Základní prostředky, t. j. takové majetkové součásti, které přenášejí svoji hodnotu postupně (stroje, budovy, zařízení atp.), jsou přidělovány podniku pouze do užívání. Podnik jich může co nejučinněji využívat, ale nesmí je zcizovat bez svolení nadřazených orgánů.

Oběžné prostředky, přenášející hodnotu najednou (suroviny, zásoby zboží a pod.) jsou přidělovány podniku k dispozici, může tedy s nimi volně nakládat, na př. prodávat je, ovšem pouze v mezích plánu.

Oběžné prostředky se skládají z oběžných fondů, t. j. fondů ve sféře výroby (suroviny, rozpracované výrobky a pod.) a z cirkulačních fondů, t. j. fondů ve sféře cirkulace (hotové zboží, peníze a zboží na cestě a pod.).

Jak základní tak oběžné prostředky nejsou přidělovány podniku v nahodilém a libovolném množství, nýbrž jsou přesně normovány tak, aby stačily k plnění plánovaných úkolů s plánovanou spotřebou práce. Vlastní oběžné prostředky jsou v případě sezónní nebo jiné výjimečné potřeby doplňovány prostředky vypůjčenými ze Státní banky. Plánovitě rozšiřování základních a oběžných prostředků se uhrazuje jednak ze zisků podniků, čímž je povzbuzován zájem podniku na dosažení zisku, jednak ze státních dotací.

Prostředky podniků jsou v neustálém a plánovitě probíhajícím koloběhu. Podnik nakupuje podle plánu a za plánované ceny suroviny a jiné potřeby, organisuje podle plánu a s plánovanou spotřebou práce proces výroby a konečně prodává výrobky za plánované ceny.

Plánovitý koloběh prostředků socialistických podniků skýtá možnost kontroly zvláštního druhu — kontroly rublem. Lenin často zdůrazňoval význam evidence a kontroly míry práce a spotřeby pro rozvoj socialistické společnosti: »Evidence a kontrola — to je to hlavní, co vyžadujeme k organisování a správnému chodu první fáze komunistické společnosti.«

Požadavek evidence a kontroly je v chozrasčotu uskutečňován neustálým porovnáváním množství skutečně spotřebované práce s množstvím plánovaným. Toto neustálé souměření, jež je jedním ze základních rysů chozrasčotu se projevuje v tom, že je vytvářena závislost mezi výdaji a příjmy socialistického podniku. Podnik je totiž vybaven prostředky k plnění plánu pouze v míře, odpovídající plánované spotřebě živé i zhmotnělé práce. Jestliže však podnik vynakládá na výrobu více prostředků než odpovídá plánu, dostává se do finančních obtíží, neboť musí prodávat své výrobky za plánované ceny, bez ohledu na to, kolik na ně vynaložil. Každé porušení plánu se tedy projeví ve finanční situaci podniku. Podnik je tak neustále kontrolován rublem.

Státní banka má o finanční situaci podniku podrobný přehled rovněž na bankovním kontě, protože naprosto převažující část příjmů a výdajů podniku prochází bankou. Banka vykonává kontrolu i poskytováním úvěru, který není poskytován nahodile, ale jen na odůvodněné potřeby. Při poskytování prostředků na výplatu mezd kontroluje banka, aby objem mezd odpovídal objemu výroby. Neustálá kontrola socialistických podniků rublem je jedním z nejučinnějších nástrojů kontroly v socialistickém hospodářství. Rovněž systém samostatného účtování a bilancování chozrasčotního podniku je účinným nástrojem kontroly.

Kromě toho se socialistické podniky kontrolují vzájemně, mezi sebou, pomocí hospodářských smluv o dodávkách zboží. Existence kategorie zboží v socialismu znamená totiž, že podniky uskutečňují vzájemný styk prostřednictvím prodeje a koupě svých výrobků. Výrobky jsou realizovány na podkladě plánu, při čemž smlouvy jsou jeho konkrétními. »Smluvní poměr je nejlepším prostředkem spojení hospodářského plánu se zásadami chozrasčotu,« upozorňoval soudruh Molotov.

Ve smlouvách bývají konkretisovány zpravidla tyto body: množství a druh zboží, lhůty dodávek a ceny zboží, jeho jakost a zákonné sankce (penále). V případě nesplnění smlouvy je podnik povinen platit penále, čímž se uskutečňuje hmotná odpovědnost podniku a nesplnění smlouvy má tak vliv na finanční situaci podniku, neboť zmenšuje jeho prostředky.

Při chozrasčotu však podniky nejsou na plnění plánu zainteresovány jen negativně, nýbrž jednou z jeho základních zásad je hmotná zainteresovanost pozitivní. »Každé odvětví národního hospodářství musí být vybudováno na osobním zájmu,« učil Lenin.

Při chozrasčotu je hmotná zainteresovanost jednotlivých pracovníků, která je vytvářena tím, že jsou odměňováni podle množství a jakosti vykonané práce, doplňována hmotným zainteresováním celého kolektivu podniku na snižování vlastních nákladů vytvářením ředitelského fondu.

Ředitelský fond je vytvářen přidělem 1—5% z plánovaného zisku a 15 až 45% z nadplánovaného zisku, podle důležitosti odvětví. Tím je poचितelně vytvářen zájem celého kolektivu podniku na dosažení nadplánovaného zisku. Jelikož výrobky jsou prodávány za plánované ceny, lze většího zisku dosáhnout především snížením vlastních nákladů. Tak je ředitelský fond účinnou pobídkou k úspoře živé i zhmotnělé práce na jednotku výroby. Ředitelským fondem disponuje ředitel závodu v dohodě s odborovou organizací. Zpravidla se používá 50% ředitelského fondu na přemíování zaměstnanců a zlepšování sociálních a kulturních opatření na závodě a 50% na rozvoj výroby.

Následkem existence přežitků kapitalismu ve vědomí lidí by hmotná zainteresovanost mohla někdy vést k porušování plánu. Zvýšení zisku lze totiž dosáhnout i změnou sortimentu, zhoršením jakosti, a vůbec »úsporami« různého druhu. Proto jsou přiděly do ředitelského fondu odváděny pouze tehdy, byl-li splněn plán výroby zboží ve stanoveném sortimentu, plán snížení vlastních nákladů a plán akumulace. Tak je hmotná zainteresovanost v chozrasčotu spojována s důslednou podřízeností chozrasčotu plánu, s bojem proti protistátním tendencím, spekulaci a chamtivosti.

Chozrasčotní zájmy nejsou tedy v rozporu s plánem, nýbrž v plném souladu. Chozrasčot je podřízen plánu, je nástrojem jeho co nejhospodárnějšího plnění.

*

Úspěšné plnění plánu v podniku, s co nejmenší spotřebou práce, závisí konec konců na tom, jak pracují jeho jednotlivé součásti: provozy, dílny, čety i jednotlivci. Proto je boj za snižování vlastních nákladů přenášen v Sovětském svazu i do jednotlivých součástí podniku zaváděním vnitropodnikového chozrasčotu, který je prohloubením a pokračováním chozrasčotu podnikového. Zavedením vnitropodnikového chozrasčotu jsou všichni pracující ještě mnohem více mobilisováni k co nejlepšímu plnění plánu.

Mezi podnikovým a vnitropodnikovým chozrasčotem je určitý rozdíl, vyplývající z rozdílu mezi podnikem jako samostatnou jednotkou a provozy, dílnami a pod. jako součástmi této jednotky. Jednotlivé vnitropodnikové útvary nemohou proto, i když z počátku byly takové pokusy činěny, být právně samostatnými jednotkami, nemohou mít vlastní základní a oběžné prostředky a účet u Státní banky, ani mezi sebou uzavírat hospodářské smlouvy. Jednotlivé součásti podniku nerealizují své výrobky jako zboží, nemohou proto také ani docilovat zisku. Opačný systém by

CHOZRASČOT A BOJ ZA HOSPODÁRNOST VÝROBY

vedl k byrokratismu, k narůstání administrativního aparátu, k honbě za fiktivním ziskem, místo snahy o co nejhospodárnější plnění plánu.

50X1-HUM

Základním předpokladem vnitropodnikového chozrasčotu, stejně jako chozrasčotu podnikového je plán a normy. Bez podrobného technicko-hospodářského plánu a bez důsledného rozpisu plánu až na pracoviště je vnitropodnikový chozrasčet nemyslitelný. Rovněž musí být přesně normována veškerá spotřeba živé i zhmotnělé práce. Technicky zdůvodněné progresivní normy výkonu, spotřeby materiálu, náradí, energie a využití zařízení jsou tedy dalším předpokladem vnitropodnikového chozrasčotu.

Chozrasčotní úkoly vycházejí z plánu a norem a zahrnují komplexně celý systém nejdůležitějších ukazatelů. Tak na př. chozrasčotně hospodářcímu provozu jsou přidělovány tyto úkoly: objem výroby ve hmotných jednotkách i v hodnotě, plánovaný počet pracovních sil a mzdový fond, směrná čísla jednicových i režijních nákladů, ukazatelé využití zařízení a jiné.

V průběhu plnění těchto úkolů je pak vedena neustálá evidence a kontrola dosahovaných výsledků.

Po uplynutí období, které bývá zpravidla měsíční, provádí se podrobný rozbor chozrasčotního výsledku a zjišťuje se výše dosažených úspor. Při tom se zkoumá, zda úspora je skutečná, zda nebyla dosažena nějakým »nesocialistickým« způsobem a zjišťuje se i splnění všech ostatních ukazatelů plánu. Při úspěšném splnění a překročení chozrasčotního úkolu provádí se pak premiování za dosažené úspory z ředitelského fondu, z fondu mzdového a pod.

Formy vnitropodnikového chozrasčotu jsou rozmanité. Podle chozrasčotu mohou hospodařit provozy, dílny, čety i jednotlivci. Při tom počet ukazatelů se směrem k nižším jednotkám snižuje, takže zatím co chozrasčot provozu má 20—30 ukazatelů, chozrasčot jednotlivce má třeba jen 3—5 ukazatelů.

Chozrasčotní formy jsou neschematické, přizpůsobivé konkrétním podmínkám podniků a velmi jednoduché, takže se v nich všichni pracující mohou lehce orientovat. Vnitropodnikový chozrasčot bývá zaváděn zpravidla postupně, od nejdůležitějších útvarů a za široké objasňovací a přesvědčovací kampaně, prováděné stranou, odbory i Komsomolem.

Převedením vnitropodnikových útvarů na chozrasčot dosahují pracující Sovětského svazu významných úspěchů. Tak na př. moskevská Stalinova automobilka ušetřila, díky úspěšnému uplatňování vnitropodnikového chozrasčotu, jen za rok 1949 snížením vlastních nákladů 42 milionů rublů.

Vnitropodnikový chozrasčot tím, že zajišťuje přenesení boje za snížení vlastních nákladů do jednotlivých součástí podniku, spojuje přitom iniciativu pracujících s hmotnou zainteresovaností na dosahovaných výsledcích a s přísnou evidencí míry práce, je jedním z nejučinnějších nástrojů úspěšného plnění stalinských pětiletěk.

*

Obrovské zkušenosti Sovětského svazu se zaváděním chozrasčotu a snižováním vlastních nákladů jsou pro nás nedocenitelnou pomocí a jasným ukazatelem směru, kterým je třeba v boji za zhospodárnění naší výroby postupovat. Proto jsou i v naší republice díky péči strany a vlády a na podkladě sovětských zkušeností postupně uplatňovány prvky podnikového chozrasčotu.

50X1-HUM

Naše podniky jsou samostatnými právníckými osobami, mají právo smluvně se zavazovat a jsou za své činy plně odpovědné. Již v roce 1948 bylo národním podnikům přiděleno kmenové jmění, kryjící hodnotu základních prostředků a t. zv. trvale nutných zásob. Tento způsob však ještě zdaleka neodpovídal potřebám uplatnění chozrasčotu. Proto byly v r. 1951 oběžné prostředky podniků doplňovány podle normativů zásob. Protože však základní a oběžné prostředky byly rozšiřovány bez závislosti na plnění plánu akumulace, podniky nebyly zainteresovány na snižování vlastních nákladů. Nepřesnosti ve stanovení výše oběžných prostředků (normativy byly dosti měkké a byly stanoveny na celý rok dopředu, takže nepostihovaly výkyvy během roku) vedly k tomu, že i podniky ne právě příliš dobře hospodařící měly k dispozici dostatek prostředků, takže ani kontrola korunou a kontrolní funkce úvěru nemohly mít ještě potřebnou účinnost. Významný krok ke zdokonalení našeho finančního systému podle potřeb chozrasčotu byl učiněn zavedením nového systému financování národních podniků koncem r. 1951, jímž se státní rozpočet stal skutečným vrcholným finančním plánem.

Hospodářské smlouvy, tento důležitý chozrasčotní prvek, jsou u nás zavedeny od r. 1949. I přes úspěchy, kterých bylo již při jejich používání dosaženo, se právě na nich projevuje, že i když máme jednotlivé chozrasčotní zásady, nefunguje u nás ještě chozrasčot jako celek. Některé podniky totiž celkem »s klídem« platí vysoká penále, protože se nám dosud ještě nepodařilo vytvořit onu důležitou chozrasčotní závislost mezi příjmy a výdaji podniku a vzbudit zájem celého kolektivu podniku na dosažení co největšího zisku.

Ani podnikové fondy pracujících, zavedené v r. 1951, které u nás mají plnit funkci ředitelských fondů, se zatím v podstatě nestaly nástrojem materiálního zainteresování pracujících na snižování vlastních nákladů a zvyšování zisku.

Rovněž stále ještě dosti často dochází k porušování plánu změnou sortimentu, šturmovštinou, nehospodárností. Plán mnohde ještě u nás není »zákonem, který sami sobě dáváme a který je bezpodmínečně třeba dodržovat«, jak říká soudruh Gottwald.

Proto plně uplatnění podnikového chozrasčotu v našem hospodářství vyžaduje především upevnění a prohloubení plánování a plánovací disciplíny. Zvláště velkou péčí je třeba věnovat plánování vlastních nákladů, které u nás v letošním roce zavádíme, protože plán vlastních nákladů spolu s plánem akumulace jsou východiskem boje za zhospodárnění výroby. Velkou pozornost je rovněž třeba věnovat plánování mzdových fondů, které po zkušenostech se mzdovými úhrny zavádíme v letošním roce, a plánování cen a akumulace.

Zavedení podnikového chozrasčotu předpokládá dále, aby byl vnesen pořádek do norem. Zvláště je potřebí důkladně prověřovat a zpevňovat normy spotřeby a zásob materiálu, zásob rozpracovaných výrobků a využití zařízení tak, aby podniky byly skutečně vybaveny základními a oběžnými prostředky pouze v míře potřebné ke splnění plánovaných úkolů s plánovanými náklady. Bez dobrého plánování a bez správných norem nemůže být u nás o chozrasčotu ani řeči.

Záříjové zasedání ÚV strany v roce 1951 upozornilo ještě na jednu z překážek, brzdících až dosud uplatnění chozrasčotu v naší republice. Byly to vady v organizační struktuře řízení průmyslu, rozbujelý funkcionalismus a neodpovědnost, jež byly jednou z důležitých příčin, proč zatím nemohla plně »zdomácnět u nás chozrasčotní metoda vedení podniku«, jak zdůraznil ve svém referátě soudruh Dolanský. Provedením re-

CHOZRASČOT A BOJ ZA HOSPODÁRNOST VÝROBY

organisace řízení hospodářství, zajišťující odstranění těchto nedostatků, uskutečnila naše strana a vláda další významný krok k uplatnění chozrasčotu v naší republice.

Celkem je možno říci, že základní prvky podnikového chozrasčotu byly již u nás vytvořeny. Je však zapotřebí si uvědomit, že chozrasčotní metoda řízení socialistických podniků není nějakým prostým souhrnem jednotlivých výše uvedených zásad (vybavení podniků základními a oběžnými prostředky, hospodářské smlouvy, kontrola korunou, ředitelský fond a pod.), ale že je to nedílný celek a že jen tehdy, fungují-li tyto zásady v celku a pohromadě mohou se stát tím, co tak nutně potřebujeme -- bolševickou metodou řízení socialistických podniků, metodou co nejhospodárnějšího plnění našich plánů.

*

Značně pozadu jsme však zůstali, pokud se týče uplatňování prvků vnitropodnikového chozrasčotu. V řadě našich závodů je totiž zaveden systém SPH (t. zv. socialistického podnikového hospodářství), který se sice za chozrasčot vydával, ale ve skutečnosti s chozrasčotem neměl naprosto nic společného. Soudruh Dolanský na zářijovém zasedání ÚV v roce 1951 charakterisoval stručně tento systém takto: »SPH je od Bati převzatý účetní systém, který se neprávem vydával za chozrasčot.«

Systém SPH je ve skutečnosti »vylepšený« systém t. zv. dílenské samosprávy, který vznikl zhruba před třiceti lety u Bati jako zvlášť rafinovaná forma ždímání potu z dělníků. I když byly některé prvky tohoto systému odstraněny nebo přizpůsobeny současným podmínkám, přece stále ještě SHP nese podstatné rysy organizačních systémů kapitalismu.

V rámci tohoto článku se nelze podrobně zabývat jednotlivými organizačně technickými a účetními nedostatky tohoto systému, je však přece jen nutné osvětlit alespoň jeho některé základní vady. Ty nejlépe vyniknou ve srovnání s chozrasčotem.

Zatím co chozrasčot plně vychází z ekonomických zákonů socialismu a využívá jich, je systém SPH s nimi v naprostém rozporu. V socialismu se jak známo zisk realizuje teprve při prodeji výrobků a proto kategorie zisku ve vnitropodnikových útvarech je v chozrasčotu věci naprosto neznámou. Ve vnitropodnikovém chozrasčotu není úsilí pracujících zaměřeno na dosažení nějakého pomyslného zisku, nýbrž na maximální hospodárnost. Naproti tomu zisk vykazovaný na střediscích je jedním ze základních principů SPH. Takový systém měl v podmínkách kapitalismu své odůvodnění. Jednak měl být touto »účastí na zisku« podporován systém popoháněčů, kteří nutili dělníky ke zvyšování výkonu, jednak tím mělo být vytvářeno zdání, jako by dělník byl »spolupodnikatelem«, malým kapitalistou, aby byla podlamována revolučnost dělnické třídy.

Přenesením honby za ziskem dovnitř podniku se SPH dostává nutně i do rozporu s plánováním. Chozrasčot je plně podřízen plánu, je nejučinnějším nástrojem jeho plnění. V chozrasčotu jsou sledovány všechny důležité ukazatele a prémie je vázáno na komplexní plnění všech základních ukazatelů plánu. Naproti tomu se mnohde honba za fiktivním ziskem stává vedoucí silou v SPH. I to plně odpovídá podmínkám kapitalismu. Kapitalismus pochopitelně nezáleželo na plnění nějakého »plánu« podle všech ukazatelů, ale šlo jim o to, dosáhnout za každou cenu co nejvyššího zisku. Proto se zaměřovali především na finanční výsledek hospodaření a ostatní ukazatele nechávali stranou.

50X1-HUM

50X1-HUM

Nedostatky SPH se zvlášt jasně projevují v poměru k iniciativě pracujících. Zatím co tvůrčí iniciativa dělníků je základem chozrasčotu, SPH s účastí mas v podstatě nepočítá. I to odpovídá podmínkám kapitalismu, kdy dělníci pochopitelně neměli zájem na zhospodárnění výroby.

To se projevuje na příklad v nesmírné složitosti a nesrozumitelnosti výkazů SPH, kterým pracující nerozumí. Baťa nepotřeboval, aby do jeho »účetní džungle« mohli nahlédnout nepovolané osoby (jeho podrženi, daňoví revisoři a pod.).

Naproti tomu pro chozrasčot je charakteristická jednoduchost, srozumitelnost, neschematičnost a přizpůsobivost konkrétním podmínkám. Vnitropodnikový chozrasčot využívá, jak už bylo řečeno, nejruznějších forem: chozrasčotu provozu, dílny, čety i jednotlivce. SPH se orientuje jen na střediska, což má nepříznivé následky pro rozvoj iniciativy. Při zavádění SPH se často postupovalo překotně, bez politické přípravy, mnohdy se vyžadovalo i zachovávání jednotných formulářů atd.

Někdy se namítá, že SPH přineslo i některé kladné výsledky. Je tomu tak. SPH přineslo na př. zlepšení evidence ve skladech a pod. Tím však není řečeno, že by chozrasčot nepřinášel tyto klady také. Kromě toho chozrasčot má řadu dalších rozhodujících předností a nemá nedostatky, uvedené u systému SPH.

Nemělo by však smyslu vypočítávat podrobně všechny další nedostatky systému SPH. Podstata je jinde. Zkušenosti se systémem SPH na našich závodech nás totiž názorně poučují o tom, kam vede porušování hesla: »Sovětské zkušenosti — náš vzor«. Slova soudruha Gottwalda »naš průmysl musí se své strany daleko rychlejším tempem si osvojit sovětské, socialistické metody práce, organizace, hospodárnosti a výchovy kádrů«, je třeba uvádět v život.

Naši hospodářští pracovníci musí o chozrasčotu nejen číst a studovat ho, ale přistoupit postupně k uplatňování vnitropodnikového chozrasčotu v praxi. Nemůže být ani řeči o tom, že bychom se snad mohli spokojit s nějakým dalším »vylepšováním« systému SPH. Bez chozrasčotu nebude důsledné hospodárnosti na našich závodech!

Je věcí příslušných hospodářských orgánů, aby v praxi vyjasnily konkrétní formy přechodu k chozrasčotu. Zde budiž řečeno pouze toto: Zavádění a uplatňování chozrasčotu na našich závodech — to je nejučinnější způsob k uskutečnění úkolu, vytyčeného soudruhem Gottwaldem. »zhospodárnit naši výrobu«.

★

Ve snižování vlastních nákladů, ve zvyšování hospodárnosti je klíč k řešení úkolů socialistické výstavby v naší zemi. Soudruh Dolanský na zářijovém ÚV řekl: »Je patrné, že bez zhospodárnění výroby a bez zhospodárnění našeho hospodářského a veřejného života vůbec velké úkoly pětiletky, jak co do výstavby, tak do zvýšené životní úrovně splnit nemůžeme.« Obdobně usnesení ÚV VKS(b) »O boji za hospodárnost« z r. 1926 praví: »Co nejvíce snížit výlohy na všechno, co není absolutně nezbytné a bez čeho se můžeme při našich skrovných rezervách obejít, uspořít každou kopějku a systematicky hromadit prostředky pro potřeby našeho průmyslu, na to musí být soustředěna pozornost celé strany a celé dělnické třídy.«

Zhospodárnění naší výroby závisí především na tom, jak se nám podaří zapojit do boje za snižování vlastních nákladů nejširší masy pracujících, jak se nám podaří rozvinout iniciativu našich dělníků a techniků při hledání cest k dalšímu zvyšování akumulace.

CHOZRASČOT A BOJ ZA HOSPODÁRNOST VÝROBY

201

Závisí dále na tom, jak se dokážeme učit ze sovětských zkušeností, jak jich budeme umět v praxi používat, jak budeme s to postupně uplatňovat na našich závodech bolševickou metodu hospodaření — chozrasčot.

Zhospodárnění naší výroby a zrychlení tempa výstavby socialismu závisí konečně na dobré práci organizační strany. Usnesení XI. oblastní konference VKS(b) ukládá všem stranickým organizacím, aby: »hlouběji pronikaly do problémů hospodaření, odkrývaly nové rezervy pro snížení vlastních nákladů a upevňovaly chozrasčot, aby vedly neustálý boj za nejpřísnější režim hospodárnosti a aby dosáhly dalšího zvýšení rentability a zvýšení nadplánované socialistické akumulace«.

Organizace strany musí mobilisovat celé osazenstvo závodů k hospodárnému zacházení s každou korunou našeho společného majetku, musí zajistit, aby se otázka zhospodárnění výroby stala záležitostí celého kolektivu pracujících na závodech. Je především úkolem komunistů, aby neustále objasňovali všem pracujícím souvislost mezi zhospodárněním výroby na jedné straně a zrychlením budování socialismu, zvyšováním životní úrovně a bojem za udržení světového míru na straně druhé.

Majakovského slova: »Ušetřený rubl, toť střela bijící v nepřátelský šik«, se musí stát bojovým heslem všech pracujících na našich závodech. Vždyť každá ušetřená hodina práce, každý lépe využitý stroj, každý ušetřený kilogram materiálu, každá ušetřená koruna je ranou, zasazenou žhárům třetí světové války.

50X1-HUM

50X1-HUM

Page Denied